תורה אור

למאי נפקא מינה למקח וממכר: *ת"ר כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אבל עושין מהן מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה, בין ע"ג קרקע בין על גבי [א]*כירה ולא אסרו אלא לעשות מהן פתילה לנר בלבד: ולא בשמן קיק וכו': מאי שמן קיק? אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו רב יצחק בריה דרב יהודה אמר משחא דקאזא ריש לקיש אמר קיקיון דיונה, אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי קיקיון דיונה *ולצלוליבא דמי, ומדפשקי רבי, ועל פום חנותא מדלן יתיה ומפרצידוהי עבדי משחא, ובענפוהי נייחן כל *בריחי דמערבא. אמר רבה פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מפני שהאור מסכסכת בהן שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני שאין נמשכין אחר הפתילה, בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק: מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעינייהו או לא? א"ל אין מדליקין, מאי טעמא? *לפי *שאין מדליקין איתיביה *כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו (אמר) *רשב"ג של בית אבא היו כורכין פתילה על גבי אגוז ומדליקין קתני מיהת מדליקין? א"ל אדמותבת לי מדרשב"ג סייעינהו מדתנא קמא הא לא קשיא *מעשה רב (טעם שהקשו מרשב"ג) מ"מ קשיא מאי לאו להדליק? לא, להקפות, אי להקפות מ"ט דת"ק? כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו בד"א להדליק, אבל להקפות מותר שרבן שמעון בן גמליאל אומר של בית אבא היו כורכין פתילה ע"ג אגוז איני והאמר רב ברונא *אמר רב חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו אדם נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק? הני מימשכי בעינייהו והני לא מימשכי בעינייהו וגזרו רבנן על חלב מהותך משום חלב שאינו מהותך ועל קרבי דגים שנמוחו משום קרבי דגים שלא נמוחו, (שאלה) וליגזור נמי חלב מהותך, וקרבי דגים שנמוחו שנתן לתוכן שמן משום חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שלא נתן לתוכן שמן? *היא גופה גזירה *ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה: תני רמי בר חמא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת *אין מדליקין בהן במקדש משום שנא' °להעלות נר תמיד. הוא תני לה והוא אמר לה כדי *שתהא שלהבת עולה מאיליה, ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר. תנן *מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין? שמחת בית השואבה שאני. ת"ש דתני רבה בר מתנה בגדי כהונה (שיש בו צמר כגון אבנט) שבלו מפקיעין אותן ומהן היו עושין פתילות למקדש מאי לאו דכלאים? לא, דבוץ: אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה: בין בשבת בין בחול, אמר רבא מאי טעמא דרב הונא? קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ורב חסדא אמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה

אין

למקח וממכר. למאן דמתני למזבן שעוה ליתיב ליה פסולתא דדובשא: **אבל עושין מהן מדורה.** היסק גדול שאחד מבעיר חבירו: **לנר.** קרויז"ל: **בשמן קיק.** שמן של עוף אחד עושין בנר ודולק: **משחא דקאזא.** שמן שעושין מגרעיני צמר גפן שקורין קוטו"ן: **קיקיון.** כעין אותה של יונה: **לדידי חזי לי.** מין קיקיון דיונה: **ומדפשקי רבי.** בבצעי המים הוא גדל: **ועל פום חנותא מדלן יתיה.** על פום החנויות מדלין אותו לצל ולריח טוב: **מפרצידוהי.** מגרעיניו: **נייחן.** שוכבין: **בריחי.** חולין: **מסכסכת.** כמין סכין פגומה מסכסכת בבשר אכמיל"ד בלע"ז שאין אורו זקוף ונוח במקום אחד אלא נדעך וקופץ לישנא אחרינא מסכסכת בהן אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו ברואט"ש בלע"ז: **שאין נמשכין.** ואתי להטות: **שמן כל שהוא.** שמן הניתן בתוכו ממשיכו לאחר הפתילה: **לפי שאין מדליקין.** בעינייהו וגזרינן הא אטו הא: **כרך דבר לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו.** כגון פסול פתילות דמתני': **קתני מיהא.** בדר"ש מדליקין ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה, על ידי תערובות שפיר דמי: **מעשה רב.** הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושין, הלכה היא: **מאי לאו להדליק.** היו כורכים שתדליק הפתילה עם האגוז: **לא להקפות.** לא היו מדליקין האגוז אלא סומך עליה הפתילה להציפה שלא תטבע בשמן "ויצף הברזל" מתרגמינן "וקפא פרזלא" (מלכים ב ו): **חלב מהותך.** פונד"ר בלע"ז: **הני מימשכי בעינייהו.** אחר הפתילה ובלא תערובות שמן נמי חזו אלא דגזור רבנן מהותך אטו אינו מהותך הלכך בעינייהו גופה גזירה ואנן ניקום וניגזור ע"י תערובת אטו בעינייהו: **והוא אמר לה.** מפרש מאי תלמודא והיכי משמע מהאי קרא: **ולא שתהא עולה כו'.** ולא שתהא צריכה תיקון והטייה: **מבלאי מכנסי הכהנים.** ממכנסי הכהנים הבלואים: **היו מפקיעין.** קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה שהיא בעזרת נשים: **ומהמייניהם.** של כלאים הם דכתיב "ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן" וקי"ל תכלת-עמרא הוא ותני' לעיל לענין שבת "הוסיפו עליהן של צמר לפסול" וקתני "מדליקין בהן במקדש": **שמחת בית השואבה שאני.** דלא כתיב "להעלות בה" ולאו דאורייתא היא: **מאי לאו דכלאים.** כגון אבנט: **כבתה.** נר חנוכה: **זקוק לה.** לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה: **ומותר להשתמש לאורה.** הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך תשמיש:

למאי כ"מ למקח וממכר. פשיטא ליה להש"ס שהיו מכירין השעוה והעטרן כדאמרינן שעוה קירותא לכך קאמר למאי כ"מ למקח וממכר שאם נדר לתת לחבירו שעוה יתן לו פסולתא דדובשא ואין יכול לכופו לתקן לו וכן עיטרן אבל לעיל דקאמר מאי לכש שוכא דארזא לא קאמר למאי כ"מ לפי שלא היו מכירין בשם לכש ומפרש שהוא שוכא דארזא:

מפני שאין נמשכין כו'. שמעתי ממהר"א ז"ל שמשמע באם יש רק נר א' כשר בבית ע"י זה יזכור ולא יטה שאר נרות שבחדר ושבמרתף ור"ש מקוצי אומר דבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החבית מותר להשתמש לאור כל נר [תוספות ישנים]:

חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו שנתן לתוכן שמן כו'. קרבי דגים לאו הייני שמן דגים דשמן דגים שרי ליה מתני' בעיניה (לקמן דף כד:):

שמחת בית השואבה שאני. תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא ואמר בפ"ב דקידושין (דף נד. ושם) בגדי כהונה שבלו מועלין בהן ודוחק לומר לב ב"ד מתנה עליהן *דמה צורך יש להן להתעת בשביל זה ונראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב "ושאבתם מים בששון" (ישעיה יב) צורך קרבן חשוב ליה והא דאמר (סוכה פ"ה דף נג.) בוררת אשה חטין לאור בית השואבה, לא שהיתה בוררת אלא שהיתה יכולה לברור, ומיהו בירושלמי דייק מהכא דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה. וקשה לר"י מאי פריך *ממכנסי הכהנים הלא היה בהן פשתן דכתיב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר (שמות כח) וטוב לפתילה דהוי ככרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו ובשבת הוא דאסור שמא ידליק בעיניה אבל במקדש לא שייכא הך גזירה? ונראה לר"י דכיון שאין מן הפשתן אלא רביע בטל בשאר מינים והוי כאילו אין בו פשתן כלל:

ומותר להשתמש לאורה. וא"ת מנא ליה לרבא דסבר רב הונא דמותר להשתמש לאורה דילמא הא דאמר אין מדליקין בשבת משום דסבר כבתה זקוק לה ואין

ה א מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יט סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רנה סעיף א:

ו ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רסד סעיף א ג:

ז ג מיי' שם הלכה ט טור שו"ע שם סעיף ד:

ח ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:

ט ה מיי' שם הלכה ט וש"ע שם סעיף ה:

י ו מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה טו:

יא ז ח מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ו:

נושא/מבנה

הפתילות ושמנים שאמרו חכמים שלא להדליק.

ועוד דלא מינו לב ב"ד בזה דכיון דכבר קדשו בגדי כהונה לא נפקי לחולין בלא פדיון [ת"י]

כ"א שאינן נדלקין

תוספתא פ"ב

[נ"ל מהמייני' דהיינו אבנט ועי' רש"א]

תוספתא פ"ב

ס"א מנורה

ערוך פי' אינן סרק

[נ"ל כריחי פי' ערוך ערך כרח וכמתורגמן]

מ"ט א"ל לפי שאינו כו' רש"ל [ועי' בערוך ערך לפי פי' שאין מדליקין כלומר קנה היא כך שאין מדליקין]

[לקמן קכו: ב"ב סג. קל. נדה סה:]

הגהות הגר"א

[א] גמ' כירה כ"ב מנורה גירסת רי"ף וב"פ וכן בתוספתא:

[לקמן כד:]

וא"ת אכתי הוי גזירה לגזירה מהותך אטו שאינו מהותך ושאינו מהותך שמא יטה וי"ל דחדא גזירה היא דא"ת שלא יטה וריב"ן פי' דהא דאמר לעיל נמשכין אחר הפתילה לא משום שמא יטה אלא שמא יכבה וליכא שלום בית [תוס' ישנים]

רבינו חננאל

מיכן ואילך **פסול שמנים**: **ת"ר** כל אלו שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת משום פסול פתילות אבל עושה בהם מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה לא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר בלבד. בשמן קיק שמואל אמר (עץ) [עוף] ושמו קיק ר"ל אמר קיקיון דיונה: אמר רבה פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני שהאור מסכסכת בהן שמנים שפסלון[חכמי'] מפני שאין נמשכין אחר הפתילה. בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים להדליק בהן בשבת מהו לתת לתוכן שמן ולהדליק א"ל אסור לפי שאין מדליקין כלומר כיון שאין מדליקין בפני עצמן כשישלים השמן שתתן בתוכו שוב אין מדליקין שכבר אמרו אין נמשכין אחר הפתילה ואותיב עלה ותרצה הכי כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו בד"א להדליק אבל להקפות

פירוש להעבות ראש הפתילה להרבות אורה מותר שרשב"ג אומר של בית אבא היו כורכין כו' וקי"ל (כרבא) [כרבה] איני והא אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך (מ"ש) [פי'] מלשון היתוך כדכתיב (יחזקאל כב) כהתוך כסף בתוך כור וכתיב (איוב ג) ויתכו כמים וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כל שהוא ומדליק ושנינן הני ממשכי בעינייהו אבל הני לא ממשכי בעינייהו ואסיק' לקמן*) דשני הני משמן דגים לפיכך שמן דגים מוקק הוא ודולק ונמשך אחר הפתילה ואין צריך התערובת. תני רמי בר חמא פתילות שאמרו חכמים להדליק בהן בשבת גם במקדש אין מדליקין בהם שנאמר להעלות נר תמיד והא דתנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין והאבנט יש בו צמר הני' לשמחת בית השואבה אבל למנורה אין מדליקין אלא בשל (בוץ) [פשתן] וכבר פירשנוהו היטב בראיות בפרק החליל.

*) לפנינו ליתא בגמ' הני משמן דגים ואולי דכוון למ"ש לקמן דף כו ע"א איכא בינייהו דרב ברונא ומפרש כפי' ר"ת שם בתוס' ודו"ק היטב · ועי' תוס' כאן ד"ה חלב:

גליון הש"ס גמ' אין מדליקין מ"ט לפי שאין מדליקין. כעין זה עירובין דף לו ע"א מו"ק דף כו ע"ב גיטין דף ס ע"א נדה דף ס ע"א וכן בלשון התורה ויקרא כ"ב אשר יהיה בו מום לא יקרב כי כל איש אשר בו מום לא יקרב ועי' ריטב"א קידושין דף ו ע"ב ד"ה כ"ג: שם שמנים ופתילות כו' אין מדליקין בהם במקדש. ק"ל למאי נקט שמנים הא במקדש אין מדליקין רק בשמן זית זך: **תוס'** ד"ה חלב מהותך כו' קרבי דגים לאו הייני. ע"ל דף כו ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא: